

ПРОТИВ ДЕФЕТИЗМА И МРЗОВОЉЕ

Већ неколико година ми се интензивно бавимо својим проблемима — мање или више критично, мање или више аргументовано, али и мање или више добронамерно. Тиме желим да кажем следеће: ми заиста објективно имамо много тешкоћа у свим областима живота. Најпре економских, које се у крајњој линији манифестују, као пад стандарда и значајна незапосленост. Сва тежина и сложеност наше актуелне економске ситуације и озбиљан застој у развоју самоуправних друштвено-економских односа толико су добро свима нама познати и нема потребе да се на тим питањима дуже задржавамо. Међутим, оно што у вези са овим проблемима даје повода за посебну ангажованост субјективних снага је чињеница да се, и поред јасне дијагнозе стања, још увек врло мало предузима на превазилажењу кризе и на оживљавању укупне производње, а тиме и повећању стандарда.

Та је ситуација нова у нашем четрдесетогодишњем искуству изградње социјализма.

Наиме, бивали смо ми и раније суочени с великим тешкоћама и проблемима, али смо налазили одговарајућа решења и имали друштвену и политичку снагу да та решења и применимо. Данас се, међутим, решења споро и тешко налазе, а њихова примена бива често блокирана и одлагана. Снаге којима одговара *status quo* очигледно не само да нису поражене већ су и врло јаке. Отуда неопходност јасне диференцијације у свим прогресивним снагама, посебно у Савезу комуниста. За нови крупан корак наше револуције је неопходно да се на челу нађу најспособнији колективи и појединци, да престане њихово утапање у просеке под паролом „лажне солидарности и социјализације дохотка“, да се максимално отворе врата новим програмима и технологијама, новим прои-

зводима и новим процесима — ономе што ће нас на одговарајући начин укључити у међународну поделу рада. Истовремено морамо имати и снаге и одлучности да гасимо и преусмеравамо програме производње који или доносе губитак или опстају на самој граници економске егзистенције. Социјализам и самоуправљање се не могу стварати на ивици рентабилитета. Они су могући једино уз успешан и динамичан развој, уз свестран развој заснован на квалитативним чиниоцима привређивања (продуктивности, рентабилности, економичности). Исто тако, не може се говорити о одлучујућем утицају радника и радничке класе на токове репродукције, ако је систем расподеле такав да сам радник, у постојећим условима притиска, који делује ка изједначавању на минимуму егзистенције, нема ни жељу, ни интерес да буде одлучујући чинилац те репродукције. Због тога велику пажњу и једно од тежишта наше активности морамо да усмеримо на расподелу, мотиве и интересе непосредних произвођача, јер је то једино исправно средство покретања нових квалитативних, рекао бих чак револуционарних промена.

Задатак који је пред нама је велики, сложен и тежак. Задатак који ће тражити ангажовање свих и то на дуги рок. Није спорно да криза која је у ствари настајала годинама не може да се превазиђе у једној години, чак ни у једном петогодишту. Али, што буде већа општа спремност и мобилност то ћемо брже изаћи из садашњих тешкоћа.

У најкраћем, основни правац развоја у Београду обухвата: прелазак са екстензивних на интензивне чиниоце привређивања, борбу за економију квалитета, а не пуких физичких показатеља, промене структуре привреде с максималним нагласком на нове програме који ће интегрисати наше, београдске научне потенцијале, интеграционе процесе у оквиру београдске привреде и њено повезивање са субјектима широм Југославије и у светским размерама, решавање низа отворених и тешких комунално-стамбених проблема и боље искоришћавање предности Београда као главног града СФРЈ, повољније решавање проблема наменске расподеле. Ово последње — и због боље употребе друштвеног капитала и због веће стимулисаности радника за већа и боља остварења. У идејном смислу ова битка је добијена. Прва искуства из протекле године говоре о томе да се почињу осећати резултати и у пракси. Пред нама је рад у наредним годинама. Али је и социјално и политички сасвим другачија ситуација када се тежина подноси

ради јасно препознатљиве боље будућности, него када та тежина ситуације долази необјашњиво и када се њој не види крај.

Поред ових економских тешкоћа које се у крајњој линији манифестују као пад стандарда и незапосленост, ми имамо и много политичких тешкоћа као што су, на пример, односи између република, у оквиру република, па чак и у оквиру региона, општина и радних организација.

Склоност према сепаратизму, издвајању, локализму, сви изрази упућују у суштини на ускогрудост која је завладала друштвом од дна до врха, односно од врха до дна.

Кад је реч о идејној сфери конзервативна схватања и њихови протагонисти присутнији су у јавном и политичком животу него ранијих година. То наравно није тешко објаснити. Најуспешније се напада противник који је у кризи.

Наш социјализам са својим тешкоћама чини се многим својим непријатељима у земљи и ван ње као противник кога ће сада коначно савладати. Некада прикривена антикомунистичка активност сада је у многим срединама постала готово легализована. У Београду има часописа, трибина, издавачких пројеката и јавних иступања појединаца који често афирмишу не само антикомунистичке идеје већ и неке конзервативне и реакционарне, чак и за многе прогресивне људе у Европи и широм света који нису комунисти.

Учешће марксистичке филозофије, на пример, у укупном образовном програму у оквиру Предлога програма средњег усмереног образовања који је ових месеци на јавној дискусији, мање је него у неким демократским и развијеним земљама у свету које, међутим, нису социјалистичке. А да не помињем посебно она такозвана уметничка дела која у име реалности и објективности представљају социјализам као мрачно друштво несрећних, неуспешних и злих људи.

Наравно, социјализам није ни сав од благостања, успеха, хармоније и доброте. Али ако је до реалности, ни једна ни друга крајност је не изражава. Реалност мора узети у обзир и успешне и неуспешне тренутке, и храбре и плашљиве људе, и прогресивне и застареле идеје. Немају смисла и разлога празан оптимизам, али исто тако ни дефетизам.

Интелектуални, духовни одговор на такозвано ружичасто приказивање стварности коме је социјализам у целини био склон

и против кога смо одлучили да се боримо, није ни у њеном црном приказивању.

Најзад, сви ови и други економски, политички и идејни проблеми резултирали су извесном кризом морала која је такође евидентна. Ту у првом реду мислим на кризу одговорности: политичке, кривичне, и личне. Није случајно што је дискусија о Предлогу закључака 13. седнице ЦК СКЈ, уз јединство, навела одговорност, као питање од највећег друштвеног значаја.

Али, нисам поменуо ове наше проблеме да би их идентификовао. Много их је и свима су познати. Сва су их руководства, од општине до Федерације, већ безброј пута третирали и многим су установљени узроци. А последице, мање или више, осећамо сви који у овом друштву живимо.

На тај део нашег политичког и друштвеног ангажовања треба сада ставити тачку, макар и привремено. А проблеме решавати, постепено и један за другим, оним редом којим је потребно, али и којим је могуће.

Светлост за садашњост и будућност

За почетак мислим да је неопходно укинути право грађанства атмосфери дефетизма и мрзовоље која је освојила многе средине у политичком и културном животу. Мислим да формирање такве атмосфере не само што не одражава право стање ствари већ је и злонамерно. Сви знамо колико је пута у овом нашем југословенском ратном и послератном животу било тешко, кад су били на мукама и срце и памет и све што смо имали. Толико је препрека објективно савладано, па не видим зашто не би биле савладане и сада ове препреке, поготову кад неке тековине, као предности, неоспорно имамо: слободу и социјализам, на пример, квалификовану радничку класу, образоване младе људе, интелигенцију и стручњаке који у свом знању и способности не заостају за својим колегама у развијеним земљама. Зар те чињенице, макар биле и једине којим располажемо, нису довољне за боље дане, не неке далеке и будуће, већ сасвим блиске, за дане у којима ће живети ови, а не будући људи.

Ми немамо више времена да дискутујемо и да се договарамо, сада треба то што смо се договорили да почнемо да остварујемо. Можда ти договори и нису најбољи, уосталом све је увек могуће решити боље, али ми не можемо цео свој живот да тражимо ре-

шења. Поготову када нека већ имамо. И при том нека најпрогресивнија — друштвену својину, расподелу према раду, на пример.

Дух критичности који је једно време био доминантан у неким срединама мора се допунити и духом креативног, стваралачког мишљења и рада. Сама критичност неће вратити дугове иностранству, ни запослити младе људе, ни почистити наше улице. Сада нам је потребна нова врста мудрости — она која ће видети проблеме, али и која ће умети и хтети да их реши. Уз подршку наших старијих другова, тај ће посао данас моћи да обаве оне генерације у чије су образовање и развој целог свог живота, од најраније младости толико инвестирали. У том смислу сматрам да превелика оријентација на проблеме прошлости, а нарочито уз постојећу интерпретацију те прошлости, није у интересу прошлости, а поготово није у интересу будућности какву хоћемо да градимо. Под изговором да младе генерације треба да знају све о својој историји, саопштавају се неистине и доводе се у питање највећи идеали револуције и најлепше тековине до којих је народ својим развојем дошао.

Млади људи треба да познају своју прошлост, али ваљда треба и да је воле. Често сумњам да из неких интерпретација прошлости може да се роди љубав према њој. Мислим на неке мемоарске, публицистичке, научне и уметничке радове. Слажем се да треба „бацити светлост“ на прошлост, да употребим израз носилаца ове „идеологије“. Али сам ја при том и за нешто светлости за будућност, а нарочито за садашњост. Уосталом, то би било сасвим у духу идеала прошлости која нас толико заокупља последњих година. Иза толиког бављења прошлошћу не стоји само интелектуална и историјска радозналост, понекад је то део оних настојања да се скрене пажња са садашњости, не само зато да би се сакрили њени проблеми већ да се не би нашла решења за њих.

Друштво заглавено у прошлост, уместо у будућност, неће будућност ни имати. То боље од нас знају они који нам сада као главне друштвене теме намећу истраживања порекла народа и песама, који нам предлажу да помиримо војске и класе, који нам нуде сепаратизам данас када интегративни процеси захватају читав свет.

Уместо да истражујемо прошлост, и да јадикујемо над садашњошћу, треба да мобилишемо све снаге које имамо да останемо социјалистичко и да постанемо материјално и духовно развијено друштво.